

102/3
KISWAHILI
KARATASI YA TATU
(FASIHI)
JULAI/AGOSTI, 2016
MUDA: SAA: 2½

MTIHANI WA PAMOJA WA WILAYA YA KIRINYAGA YA KATI - 2016

Hati Ya Kuhitimu Kisomo Cha Sekondari
KISWAHILI
KARATASI YA TATU
FASIHI
MUDA: SAA: 2½

MAAGIZO:

- (a) Jibu maswali **manne** pekee.
- (b) Swali la **kwanza** ni la **lazima**.
- (c) Maswali hayo mengine **matatu** yachaguliwe kutoka sehemu **nne** zilizobaki:
Yaani: **Tamthilia, Riwaya, Hadithi Fupi**.
- (d) Usijibu maswali **mawili** kutoka sehemu **moja**.
- (e) Majibu yote **lazima** yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili.
- (f) Majibu yote shairi yaandikwe kwenye karatasi za majibu ulizopewa.
- (h) Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

SEHEMU A: HADITHI FUPI: Damu Nyeusi Na Hadithi Zingine

1. Lazima.

“..... Naomba msaada wako .....”

- (a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
- (b) Mhusika anayezungumziwa katika dondoo hili alikuwa na sifa gani? (alama 4)
- (c) Onyesha jinsi mhusika uliyemtotea sifa katika (b) na wahusika wengine kwengineko katika hadithi hii wanavyoonyesha kuwajibika. (alama 12)

SEHEMU YA B: TAMTHILIA: T. Arege Mstahiki Meya

Jibu swali la 2 au 3

2. “Njaa ina nguvu. Imeanusha miamba wenye mengi maguvu”.
- (a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
- (b) Fafanua sifa **nne** za mzungumzaji. (alama 4)
- (c) Onyesha ukweli wa kauli hii kwa kurejelea tamthilia ya Mstahiki Meya. (alama 10)
- (d) Bainisha mbinu **mbili** za lugha zilizotumiwa katika dondoo hili. (alama 2)
3. Huku ukirejelea tamthilia ya Mstahiki Meya jadili changamoto zinazokumba ukuaji wa uchumi wa mataifa machanga. (alama 20)

SEHEMU YA C: K. Walibora: Kidagaa Kimemwozea

Jibu swali la 4 au 5

4. “Lakini one day muwapo wadosi msinisahau mwenzenu”.
- (a) Weka dondoo hili kwenye muktadha wake. (alama 4)
- (b) Bainisha mbinu ya utunzi katika dondoo hili. (alama 2)
- (c) Kwa kurejelea riwaya nzima onyesha matumizi ya mbinu hii iliyotumika na maudhui yaliyoendelezwa kupitia kwayo. (alama 14)
5. “Kwa kila mtawala katili kuna umma unaomruhusu ama kumpa uwezo wa kutekeleza ukatili”.
- (a) Eleza muktadha wa dondoo hili. (alama 4)
- (b) Fafanua ukweli wa dondoo kwa kutoa mifano ya kina. (alama 4)
- (c) Fafanua kuhusu maudhui ya ukatili riwayani. (alama 12)

6. **USHAIRI:**

Jicho, tavumiliaje, kwa haya ujaonayo?
Jicho, utasubirije, maonevu yapitayo?
Kiwacho, lijalo na lije, nimechoka vumiliya
Naandika!

Moyo, unao timbuko, maudhui tusikiayo
Nayo, visa mauko, wanyonge yawakutayo
Kwayo, sina zuiliko, natoa niyahisiyo
Naandika!

Hawa, wanatulimiya, Dhiki wavumiliayo
Hawa, mamiya, na mali wazalishayo
Hawa, ndo mamiya, na maafu waikutayo
Naandika!

Hawa, sioni wengine, kwao liko angamiyo
Hawa, huwapa unene, kwao liko angamiyo
Hawa, bado ni wavune, kwa shida waikutayo
Naandika!

Bado, wawapo mabwana, wenye pupa na kamiyo
Bado, tofauti sana, kwa pato na mengineyo
Bado, tuling'owe shina, kwa shida waikutayo
Naandika!

Maswali

- (a) Pendekeza anwani kwa shairi hili. (alama 2)
- (b) Eleza umbo la shairi hili. (alama 4)
- (c) Fafanua ujumbe wa ubeti wa kwanza kwa lugha tutumbi. (alama 4)
- (d) Tambua nafsi-nenewa na sababu ya kunenewa? (alama 2)
- (e) Kwa kutoa mifano eleza jinsi idhini ya utunzi ilivyotumika katika shairi hili. (alama 2)
- (f) Ainisha bahari mbili zinazoafiki utungo huu na sababu za uamuzi wako. (alama 4)
- (g) Eleza maana ya msamiati ufuatao kama ulivyotumika katika shairi. (alama 2)
- (i) Timbuko
- (ii) Ndo mamiya

7. **USHAIRI:**

Maendeleo ya Umma

1. Maendeleo ya umma
Sio vitu maghalani
Kama tele vimesaki
Lakini havishikiki
Ama havikamatiki
Ni kama jinga la moto
Bei juu
2. Maendeleo ya umma
Sio vitu gulioni
Kuviona madukani
Kuvishika mikononi
Na huku wavitamani
Kama tama ya fisi
Kuvipata ng'o
3. Maendeleo ya umma
Sio vitu shubakani
Dhiki ni kwa mafakiri
Nafuu kwa matajiri
Ni wao tu washitiri
Huo ni ustiimari
Lo! Warudia
4. Maendeleo ya umma
Ni vitu kumilikiwa
Na wanyonge kupatiwa
Kwa bei kuzingatiwa
Bila ya kudhulumiwa
Na hata kuhadaiwa
Hiyo ni haki
5. Maendeleo ya umma
Dola kudhibiti vitu
Vijapo nchini mwetu
Na kuwauzia watu
Toka nguo na sapatu
Pasibakishiwe na kitu
Huo usawa
6. Maendeleo ya umma
Watu kuwa na kauli
Katika zao shughuli
Vikaoni kujadili
Na mwisho kuyakubali
Maamuzi halali
Udikteta la

7. Maendeleo ya umma
Watu kuwa waungwana
Vijakazi na watwana
Nchini kuwa hakuna
Wote kuheshimiana
Wazee hata vijana
Kutoka Fungate ya uhuru

Maswali

- (a) Shairi hili ni la aina gani? Toa sababu zako. (alama 2)
- (b) Eleza dhamira ya mwandishi kuandika shairi hili. (alama 3)
- (c) Toa mifano mitatu ya urudiaji katika shairi hili. Je urudiaji huu una kazi/majukumu gani? (alama 6)
- (d) Onyesha matumizi mawili ya tamathali za usemi katika shairi hili. (alama 4)
- (e) Eleza toni ya mashairi. Toa sababu. (alama 1)
- (f) Nafsi neni ni nani? (alama 1)
- (g) Toa mfano mmoja wa taswira katika shairi hili. Je, taswira hiyo inajengwa na nini? (alama 3)

SEHEMU YA D: FASIHI SIMULIZI

Swali la nane

Zingatia picha ifuatayo kisha ujibu maswali.

- (i) (a) Tambua kipera cha fasihi simulizi kinachowakilishwa na muktadha wa picha hii. (alama 1)
- (b) Toa sababu **mbili** za jawabu lako katika swali la (a). (alama 2)
- (c) Jadili sifa zozote **tano** zinazotambulisha kipera hiki. (alama 5)
- (d) Jadili udhaifu wa kipera hiki katika jamii ya kisasa. (alama 4)
- (ii) (a) Kuna mfanano mkubwa kati ya ulumbi na hotuba. Thibitisha. (alama 8)